

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему «ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ
ПІДЛІТКІВ»

Виконала студентка: 4 курсу
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

М. Ю. Корнієць

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри психології та соціальної роботи,
к. пед. н., доцент Клопота О. А.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

старший викладач кафедри соціально-
гуманітарних наук та мовної підготовки
Хортицької національної академії,
Рецензент к. філос. н. Леоценко Д. І.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра: 74 с., 11 рис., 3 табл., 36 джерел, 3 додатки.

Об'єкт дослідження – медіакомпетентність підлітків.

Предмет дослідження – процес розвитку медіакомпетентності підлітків у соціально-педагогічній діяльності.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження процесу розвитку медіакомпетентності підлітків в процесі соціально-педагогічної діяльності.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (опитування, кількісний та якісний аналіз результатів), «Тест критичності мислення» Л. Старкі (адаптація О. Луценко) та опитувальник «Твоя медіакомпетентність».

У роботі розглянуто сутність та зміст поняття «медіакомпетентність»; проаналізовано особливості та специфіку основних чинників, які впливають на медіакомпетентність підлітків; визначено рівень медіакомпетентності підлітків та розроблено цикл занять, спрямований на формування у підлітків базових умінь орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі та відповідально взаємодіяти з медіа.

Результати дослідження пройшли апробацію на трьох науково-практичних конференціях та обласному студентському конкурсі наукових проєктів «Наука для відбудови Запорізького регіону у воєнний та повоєнний час» (м. Запоріжжя, 18 грудня 2023 р.), а також були опубліковані у збірниках матеріалів [11], [12], [13].

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ,
МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ, МЕДІАОСВІТА, ПІДЛІТКОВИЙ ВІК

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена стрімким впровадженням інформаційних технологій в усі сфери людського життя, внаслідок чого медіа здійснюють щоденний вплив, формуючи погляди, поведінку і навіть стиль життя. Вони знайомлять людей з новими ідеями, розширюють уявлення про навколишній світ, інформуючи про те, що відбувається далеко поза межами їхнього міста та навіть країни. Таким чином, життя сучасної людини неможливе без інформації, але справжня проблема полягає не в тому, щоб отримати інформацію, а в тому, щоб визначити, яка саме інформація є потрібною.

Наразі існує низка ризиків, серед яких слід виокремити, зокрема ненадійність опублікованих даних, використання різноманітних маніпулятивних технологій, інформаційне перевантаження, кібербулінг, а також пропаганда негативних явищ, дезінформація та створення стереотипів.

Необхідно визнати, що діти та підлітки є найактивнішими споживачами медіаконтенту, але водночас вони є найбільш вразливими до загроз, які несуть у собі ці технології. Ця тенденція ще більше посилюється недостатнім життєвим досвідом, що призводить до схильності наслідувати образи без критичного аналізу.

Тому в умовах інформаційного суспільства особливої актуальності набуває формування медіакомпетентності підлітків, яка має на меті, захистити від шкідливих ефектів медіа, допомогти зрозуміти механізм функціонування медіа та використовувати медіа з максимальним ефектом.

Дослідженню різних аспектів розвитку медіакомпетентності приділяли увагу І. Власенко, С. Гергуль, М. Ольховик, Н. Громова, Г. Онкович, О. Ішутіна, К. Шворак, Л. Хоружа, В. Робак, Р. Кьюбі та ін.

Питанням медіаосвіти також присвятили свої праці Ю. Доброносова, О. Баришполець, А. Литвин, О. Волошенюк, Л. Найдьонова, К. Безелгет, Дж. Гербнер, Л. Мастерман та інші.

Виходячи з усього вищесказаного, вважаємо актуальним і доцільним здійснення наукового дослідження на тему: «Особливості розвитку медіакомпетентності підлітків».

Об'єкт дослідження: медіакомпетентність підлітків.

Предмет дослідження: процес розвитку медіакомпетентності підлітків у соціально-педагогічної діяльності.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження процесу розвитку медіакомпетентності підлітків в процесі соціально-педагогічної діяльності.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність та зміст поняття «медіакомпетентність».
2. Проаналізувати основні чинники, що впливають на медіакомпетентність підлітків.
3. Дослідити рівень медіакомпетентності підлітків.
4. Розробити цикл занять з розвитку медіакомпетентності підлітків.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (опитування, кількісний та якісний аналіз результатів). В дослідженні використано методики: «Тест критичності мислення» Л. Старкі (адаптація О. Луценко) та опитувальник «Твоя медіакомпетентність» (власна розробка).

Експериментальна база. Запорізька гімназія № 32 Запорізької міської ради. Вибірка складалася з 23 осіб 8-х класів.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на:

- 1) III Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Психологічні аспекти кроскультурної взаємодії у медіасередовищі» (м. Львів, 1-2 червня 2023 р.);
- 2) Підсумковій конференції обласного студентського конкурсу наукових проєктів «Наука для відбудови Запорізького регіону у воєнний та повоєнний час» (м. Запоріжжя, 18 грудня 2023 р.);
- 3) V Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України

у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.);

4) VI Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (м. Запоріжжя, 10 квітня 2025 р.).

Публікації. Зміст і результати дослідження висвітлено у публікаціях:

1) Корнієць М. Розвиток критичного мислення підлітків в контексті профілактики негативного впливу ЗМІ. *Психологічні аспекти кроскультурної взаємодії у медіасередовищі : матеріали III Міжнародної студентської науково-практичної конференції* (м. Львів, 1-2 червня 2023 р.) Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2023. С. 14–16.

2) Корнієць М. Ю. Соціально-педагогічна профілактика негативного впливу ЗМІ на підлітків. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених* (м. Запоріжжя, 18-19 квітня 2024 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : ХНА, 2024. С. 470–472.

3) Корнієць М. Ю. Сутнісні характеристики поняття «медіакомпетентність» *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених* (м. Запоріжжя, 10 квітня 2025 р.) Запоріжжя: ХНА, 2025.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел (36 позицій), 3 додатків, 3 таблиць, 11 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки, з яких основний текст 41 сторінка.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного нами дослідження забезпечили позитивне вирішення поставлених завдань, а також дозволили сформулювати такі висновки.

1. В ході виконання першого завдання, на основі теоретичного аналізу наукової літератури виділено відмінності сутнісних характеристик понять «медіаосвіта», «медіаграмотність» та «медіакомпетентність».

Термін «медіакомпетентність», як визначено у «Концепції упровадження медіаосвіти в Україні», являє собою «рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію».

2. На виконання другого завдання, зазначимо, що рівень медіакомпетентності підлітків залежить від: уміння виокремлювати головне в інформаційному повідомленні, відділяти його від «білого шуму»; розуміти мету комунікації, спрямованість інформаційного потоку; аргументувати власні висловлювання; сприймати альтернативні точки зору, висловлювати обґрунтовані аргументи «за» та «проти» кожної з них; знаходити помилки в інформації, яку вони отримують, та вносити пропозиції щодо їхнього виправлення; знаходити необхідну інформацію в різних джерелах; систематизувати запропоновану або самостійно підібрану інформацію за заданими ознаками, критеріями; встановлювати асоціативні та практично доцільні зв'язки між інформаційними повідомленнями; виокремлювати із запропонованої інформації дані та представляти їх у табличній чи іншій формі.

Таким чином, розвиток медіакомпетентності підлітків має знизити негативний вплив інформаційного середовища на них, для чого варто створювати умови для розвитку їх критичного мислення та протидії технологіями маніпулювання свідомістю. Тож набуває важливості й соціальної

значущості розробка й удосконалення різноманітних форм та методів профілактичної та розвивальної роботи.

3. Реалізація третього завдання передбачала визначення рівня та особливостей медіакомпетентності підлітків. Експериментальною базою дослідження обрано Запорізьку гімназію № 32 Запорізької міської ради. Вибірка складалася з 23 учнів 8 класів. У якості діагностичного інструментарію в дослідженні використано такі методики: «Тест критичності мислення» Л. Старкі (адаптація О. Луценко) та Опитувальник «Твоя медіакомпетентність» (розроблений нами).

Дуже високі показники критичності мислення виявлено лише у 11,76 % опитаних підлітків. У 20,58 % підлітків виявлено високі результати, що означає володіння більшістю навичок критичного мислення – логіки, індукції і дедукції, контролю над емоціями. Середні результати показали 41,17 % опитаних. Низькі показники по тесту – у 17,65 %. Нарешті у 8,82 % виявлено низькі результати. Отримані діагностичні результати свідчать про необхідність розробки низки заходів, спрямованих на підвищення рівня критичного мислення і, відповідно і критичності ставлення підлітків до інформації у ЗМІ.

Узагальнені результати свідчать про те, що 39,1 % респондентів вказують, що медіакомпетентність сприяє особистій безпеці зокрема: знижує ризики шахрайства та ігрової залежності; дає змогу безпечно спілкуватися та свідомо споживати інформацію. 21,7 % опитуваних вважають, що бути медіакомпетентною особою важливо аби захистити себе від маніпуляцій, вміти відрізнити правду від брехні та факти від домислів. 21,7 % – не змогли надати аргументовану відповідь. 8,7 % підлітків підкреслюють, що медіакомпетентність надає можливості для розвитку та дозволяє ефективно використовувати медіаресурси. 4,3 % – стверджують, що важливість медіакомпетентності полягає в її здатності формувати в людині свідому поведінку. 4,3 % опитуваних зазначають важливість медіакомпетентності, але не конкретизували свою думку.

4. З метою реалізації четвертого завдання нашого дослідження, було розроблено цикл занять: «У кожного свій фронт. У нас – інформаційний»,

реалізація якого має відбуватися за трьома етапами: I – заходи з мотивування підлітків до участі, згуртування групи та налаштування на подальшу взаємодію, формується інтерес до тематики циклу занять, відбувається ознайомлення із сутністю базових понять, правилами групової роботи; II етап – заняття, в ході яких відбувається розвиток здатності підлітків до аналізу, фільтрування й критичного ставлення до інформації, засвоєння навичок ефективної та безпечної поведінки в медіасередовищі, ознайомлення з основними можливостями та ризиками використання штучного інтелекту; III етап – узагальнюючий, передбачає систематизацію підлітками знань, вмінь, навичок, отриманих в ході участі у межах циклу занять, презентація та обговорення результатів спільної діяльності.

На основі вищезначеного, можна стверджувати, що здобуті результати й узагальнення дають підстави для переконливого висновку про те, що мету роботи досягнуто, завдання реалізовано.